

GANA

ÜLKE PROFİLİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER	4
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	7
3. DIŞ TİCARET.....	9
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	15
5. TÜRKİYE ile TİCARET	18
EKLER:	21

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Gana Cumhuriyeti
Nüfus	32,9 milyon (2023 tahmini)
Resmi Dil	İngilizce
Din	Hristiyanlık %71,2, İslamiyet %17,6, Yerel inançlar %5,2, Diğer %0,8
Başkent	Akra
Yüzölçümü	238.537 km ²
Arazi Kullanımı	Tarım arazisi %69,1, Ormanlık %21,2, Diğer %9,2
Komşu Ülkeler	Burkina Faso (602 km), Fildişi(720 km), Togo (1090 km) Atlas okyanusu (539 km)
Başlıca Şehirler	Akra (2,3 Milyon), Kumasi (1,8 Milyon), Sekondi-Takoradi (454 bin), Tamale (428 bin)
Etnik Yapı	%98,5 Siyah Afrikalı (Akanlar %47,5, Mole Dagbon %16,6, Ewe %13,9, Ga-Dangme %7,4, Diğerleri % 11,9), %1,5 Beyaz Avrupalı ve diğer
Döviz Kuru	Gana Cedis
Uluslararası Telefon Kodu	+233

Kaynak: Economist Intelligence Unit Country Report, Ghana,, CIA factbook Ghana, IMF

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

BEDA, ACP, AfDB, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G-24, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM (Gözlemci), ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAS (Gözlemci), OAU, OPCW, UN, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNU, UPU, WCL, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO, WtrO

Siyasi ve İdari Yapı

Gana 6 Mart 1957'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin ilk anayasası 1957 yılında hazırlanmış olup, İngiliz çok partili parlamenter demokrasi sistemine dayandırılmıştır. Ancak Ülkenin Cumhuriyet olmasından sonra 3 yıl içinde anayasada çeşitli değişiklikler yapılmış, 1960 yılında Anayasa değiştirilmiştir. 1964 yılında tek partili bir yönetim oluşturularak Anayasa'da yeniden değişiklik yapılmıştır. Bu tarihten itibaren Anayasa'daki değişiklikler devam etmiştir.

Gana'nın yürürlükteki Anayasa'sı 1992 yılında kabul edilmiştir. Söz konusu Anayasa büyük ölçüde Amerikan sistemine dayanmakta olup, yürütme görevini her dört yılda bir genel seçimle seçilen başkana vermektedir. Kabine, Başkan tarafından atanmakta, yasama meclisi tarafından onaylanmaktadır

Gana 1957 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazandıktan sonra uzun süre kötü yönetim, rüşvet, yolsuzluk ve kaçakçılık gibi nedenlerle fazla ilerleme gösterememiştir. 1966 yılında Kwame Nkrumah ilk askeri darbesini gerçekleştirdikten sonra 1981 yılındaki ikinci darbesi ile birlikte ülkede ekonomik istikrar ve demokrasi dönemi başlamıştır. Bugün Gana bölgesinde diğer ülkeler için politik ve ekonomik anlamda model ülke olarak görülmektedir

Bölgesel eğilimler

Gana 10 bölgeye bölünmüş olup, her bir bölgenin başkenti bulunmaktadır. Her bölge, bir bölge bakanı ve ekibince yönetilmektedir. Ayrıca bu bölgeler de merkezi hükümetçe mali yönden desteklenen meclislerce yönetilen ilçelere bölünmüştür. Gana'da 110 ilçe bulunmakta olup, her bir ilçenin başında merkezi yönetimce atanan bir yönetici bulunmaktadır.

Ülke gayri resmi olarak kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmış bir görüntü arz etmektedir. Kuzey üç bölge olup, bu bölgeler Kuzey, Kuzeydoğu ve kuzeybatıdır. Güney ise Ashanti, Brong-Ahafo, Orta bölge, Doğu, Greater Accra, Volta ve Batı olmak üzere yedi bölgedir. Koloni döneminden beri kalkınma program ve projeleri açısından güney daha avantajlı konumda olmuştur. Doğal kaynaklarda güneyde yoğunlaşmıştır. Ayrıca tarım açısından güney daha uygun bir iklime sahiptir. Hükümetin kuzeyde sürdürdüğü projelere rağmen iki bölge arasındaki gelişme farkı büyüktür. Bu durum kuzeyden güneye göçe neden olmakta, nüfus yoğunluğu güneyde artmaktadır.

Nüfus-Etnik Yapı

IMF verilerine göre Gana'nın nüfusu 2023 yılında tahminen 32,9 milyon olup, 2025 yılında ise 34,6 milyona ulaşması beklenmektedir. Ülkenin nüfus artış hızı son yıllarda giderek yavaşlamaktadır. Bunda doğum oranlarının düşüşü ve özellikle AIDS'e ve diğer bulaşıcı hastalıklara bağlı yüksek ölüm oranları rol oynamaktadır. Ülkede HIV/AIDS ile yaşamını sürdüren, yaşları 15-49 arasında değişen 350.000 kişinin var olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, Gana'da AIDS problemi pek çok Afrika ülkesinde yaşanmakta olan kriz boyutuna ulaşmamıştır. (Güney Afrika Cum.'deki AIDS'li sayısı 5 milyon 300 bin iken, Gana'da 350.000'dir.) Ülkenin sağlık bütçesinin yaklaşık %15'i HIV/AIDS sorununa ayrılmaktadır

Ashanti, Gana'da nüfusun en yoğun olduğu bölgedir. Nüfusun %19,1'i bu bölgede yaşamakta, bu bölgeyi %15,4 ile Büyük Akra bölgesi takip etmektedir

En fazla nüfusa sahip etnik grup, nüfusun %49,1'ini oluşturan Akan'lardır. Akan'ları Mole-Dagbon (%16,5) ve Ewe (%12,7) etnik grupları takip etmektedir.

Nüfusun %63'ü Hıristiyan, %16'sı ise Müslüman'dır. Diğer yandan nüfusun %21'i ise yerel Afrika inanışlarını sürdürmeye devam etmektedir.

Ülkedeki işgücünün yaklaşık 10 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Toplam işgücünün %50,4'ü erkek, %49,6'sı kadındır.

Eđitim

Gana'da eğitim dűzeyinin yükseltilmesi için önemli çabalar göze çarpmaktadır. Spor ve Eđitim Bakanlığı verilerine göre Gana'da ilkokula gitme oranı %91,1'e yükselmiştir. Son yıllarda özellikle kız çocuklarının okullu olma oranında büyük artışlar gerçekleşmiştir. İlkokula gitme oranının yüksekliğinde devletçe verilen bursların ve diğer teşviklerin önemli etkisi olmuştur. Müslümanların yoğun olduğu Kuzey Gana'da kız çocuklarını okula göndermede halen bir çekingenlik söz konusudur. Ülkede okur yazarlık oranı %60'ın üzerine çıkmış olup, erkeklerin %68'i, kadınların ise %52'si okur yazardır.

Devletin ana amaçlarından birisi her isteyenin girebileceği bir yüksek öğrenim düzeyinin sağlanmasıdır. Ülkede hem kamu üniversiteleri hem de özel üniversiteler bulunmakta ve en kısa sürede üniversite sayısının artırılmasına çalışılmaktadır.

Cođrafi Yapı

238.537 km² yüzölçümüne sahip Gana, Batı Afrika'da Gine Körfezi kıyısında yer almaktadır. Ülkenin komşuları doğusunda Togo, batısında Fildişi Sahili, kuzeyinde ise Burkina Faso'dur. 2.094 km'lik karasal sınıra sahip ülkenin komşuları ile sınırlarının uzunluğu ise şu şekildedir: Togo: 877 km, Fildişi Sahili: 668 km, Burkina Faso: 549 km. Ülkenin kıyı şeridinin uzunluğu ise 539 km'dir

Tropik iklime sahip ülkede sıcaklıklar genellikle 21-30°C arasındadır. Kuzeydeki savan bölgelerde, güneydeki kıyı şeridine göre daha büyük iklim farklılıkları oluşmaktadır. Mart'tan Haziran'a kadar ve Eylül'den Ekim'e kadar süren iki yağış sezonu bulunmaktadır. En fazla yağış ülkenin güney batısına düşmektedir. En sıcak aylar Mart ve Nisan olup, bu aylarda sıcaklık 35°C'ye kadar yükselmekte ve çok yüksek nemlilik yaşanmaktadır. En yağışlı ay ise Haziran'dır. Haziran ayında düşen ortalama yağış miktarı 178 mm'dir. Haziran ayından sonra hasat dönemi başlamaktadır.

Ülkenin güney batısındaki ormanlık bölge 82.000 km²'lik alana sahiptir. Bu alan ülke topraklarının %34'ünü kapsamakta olup, Gana'nın ağaç ve kereste ihracatının ana kaynağıdır.

Ülkenin altın yatakları Ashanti ve Western bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ancak Central ve Brong-Ahafo bölgelerinde de geniş rezervler bulunmaktadır.

Dünyanın en büyük yapay gölü olan Volta Gölü Gana'da (Akosombo Barajı'nın kaynağı) bulunmaktadır. Akra Bölgesi ve ülkenin orta kısımlarının bazı bölümleri sel baskınlarına maruz kalmaktadır.

Ülkede tarımsal üretim büyük ölçüde kuzey bölgelerinde yapılmaktadır. En önemli tarımsal ürün olan kakao, ülkenin kuzeyindeki tüm bölgelerde yetiştirilmektedir. Tarımsal üretim ülke genelinde geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2021	2022	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	79,6	72,24	76,63	75,65	76,71	81,79	87,22	93,09
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	5,1	3,1	1,2	2,7	4,6	4,9	5	5
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar - \$)	2 535	2 252	2 329	2 242	2 217	2 305	2 396	2 494
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	10	31,9	42,2	23,2	11,5	8	8	8
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-2,7	-2,1	-2,5	-2,8	-3	-3,3	-3,2	-3,1
Nüfus (milyon)	31,39	32,08	32,9	33,74	34,61	35,49	36,4	37,33
Devletin Genel Toplam Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	79,2	92,4	84,9	81,5	78,8	75,8	72,8	70

(*) Tahmini Veriler

Kaynak: IMF

Son yıllarda ekonomide önemli bir büyüme hızı yakalamış olan Gana, özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası ilişkilerini de hızla güçlendirmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği yapmış olan Kofi Annan ile dünyaya açılması ivme kazanmış olan Gana, içinde bulunduğumuz dönemde Afrika ülkeleri içinde adından en çok söz edilen ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, 2008 yılında Afrika Futbol finallerinin Gana'da düzenlenmiş ve başarıyla gerçekleştirilmiş olması nedeniyle tüm dünya mediasında yaklaşık 1 ay süre ile gündemde kalmış ve çok önemli gelişme sinyalleri vermiştir.

2022 yılı itibarıyla GSYİH'sı 72,2 milyar dolar olarak gerçekleşen Gana'da tarım sektörünün GSYİH'ya katkısı son yıllarda önemli ölçüde azalarak %35'lerden % 20'nin altına gerilemiştir. Hizmetler sektörü GSYİH'dan %55 civarında pay almakta, sanayinin GSYİH'ya katkısı ise %25 olup, sanayi sektörü içinde değerlendirilen madencilik ve petrol sektörünün ise %10'un üzerindedir. Son yıllarda petrol üretim ve ihracatının önemli ölçüde artış göstermesi nedeniyle GSYİH'da petrolün payı önemli ölçüde artış göstermiş 1-2 yıl içerisinde de %15'in üzerine çıkması beklenmektedir. Gana'nın GSYİH'sı son yıllarda önemli gelişme göstermiştir. GSYİH 2011 yılında %14,4 gibi rekor düzeyde göstermiş olup, 2021 yılında yaklaşık % 5,4 olan büyümenin 2022 yılında % 3,1 civarında gerçekleştiği, 2023 yılında ise %1,2 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Tarım sektörü, ekonominin temeli olup, çalışan nüfusun %40'ından fazlası tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede ekonomik anlamda en önemli tarımsal ürün kakaodur. Kakao aynı zamanda altın madeni ile birlikte Gana'nın en önemli ihraç kalemi olup, tarımsal ürünler içerisinde kakaoyu ormancılık ürünleri, sebzeler, deniz ürünleri ve ananas takip etmektedir.

Tarım sektörü uluslararası piyasalardaki fiyat dalgalanmalarına açık olan bir sektördür. Tarımdaki ürün çeşitliliğini arttırma çalışmaları sınırlı kalmaktadır.

Hizmetler sektöründe en büyük alt sektör hükümetçe sağlanan hizmetlerle bankacılık faaliyetleridir. Bunu turizm, perakendecilik, restoran ve otel işletmeciliği izlemektedir. Telekomünikasyon hizmetleri sektörü içerisinde gittikçe önem kazanmaya başlamıştır.

Sanayi sektörleri içerisinde de gıda işleme sanayi, içecekler, tütün sanayi, tekstil, hazır giyim, ayakkabı, kereste, kimya ve kozmetik sanayi ile alüminyum sanayi ve çelik sanayi ülkede başlıca kurulu sanayiler olup, en önemli yeri tutmaktadırlar. Bu sanayilerin tamamı başlangıçta devletçe kurulmuş olmakla beraber bugün çoğunlukla özelleştirilmişlerdir.

GSYİH'ya katkısı %5-6 seviyesinde olan madencilik sektöründe en önemli faaliyet alanını altın madenciliği oluşturmaktadır.

Gana'da tarım sektöründeki sağlıklı gelişmenin devam etmesi, altın madeni üretiminin önemli ölçüde artması ile petrol üretimi ve hizmetler sektöründe beklenen olumlu gelişmelerin devam etmesi neticesinde önümüzdeki yıllarda %5'in üzerinde büyüme hızının yakalanabileceği öngörülmektedir. Gana'da önümüzdeki süreçte özellikle haberleşme ve inşaat sektörlerindeki önemli gelişmelerin devam etmesi beklenmektedir. Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2025 yılı itibariyle Afrika'nın ilk 6 ülkesi arasına girmesi beklenmektedir.

Ülkeden 2011 yılının Ocak ayından itibaren petrol ihracatı da başlamıştır. Ülkede petrol arama faaliyetleri devam etmekte olup, ülkede keşfedilmemiş zengin petrol yataklarının bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkede petrol sektöründe yetişmiş kalifiye eleman sıkıntısı çekilmekte bu yüzden yurt dışından önemli sayıda yetişmiş eleman Gana'ya gelmektedir.

Gana'da son dönemlerde uygulanan ekonomi politikaları başlıca kamu harcamalarının rantabil kullanımı, kamu gelirlerinin artırılması, iş ve yatırım imkanlarının artırılması, kredi kullanım imkanlarının genişletilmesi ve özel sektörün desteklenmesi konularında yoğunlaşmıştır. Bunların dışında altyapı yatırımlarına öncelik verilmesi, yoksulluğun giderilmesi ve petrol üretim ve ihracatının artırılması konuları Gana hükümetlerinin üzerinde durdukları önemli konuları oluşturmaktadır

Gana, yoğun bir özelleştirme programı üstlenmiş bulunmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda özelleştirme programı yavaş ilerlemektedir. Gana'da son yıllarda özelleştirilmiş olan veya özelleştirilmesi düşünülen başlıca kuruluşlar: Volta Nehir İşletmesi (En önemli elektrik üretim ve dağıtım şirkettir.), Gana Su Şirketi (Greater Accra bölgesine hizmet vermektedir.), Tema Petrol Rafinerisi (Ülke içinde tüketilen tüm rafine petrol ürünlerini üretmektedir.), Gana Elektrik Şirketi (Elektriğin başlıca dağıtıcısı olan şirkettir) ve Gana Ticaret Bankası-GCB (aktif ve mevduat büyüklüğü bakımından en büyük ticari bankadır.)'dır.

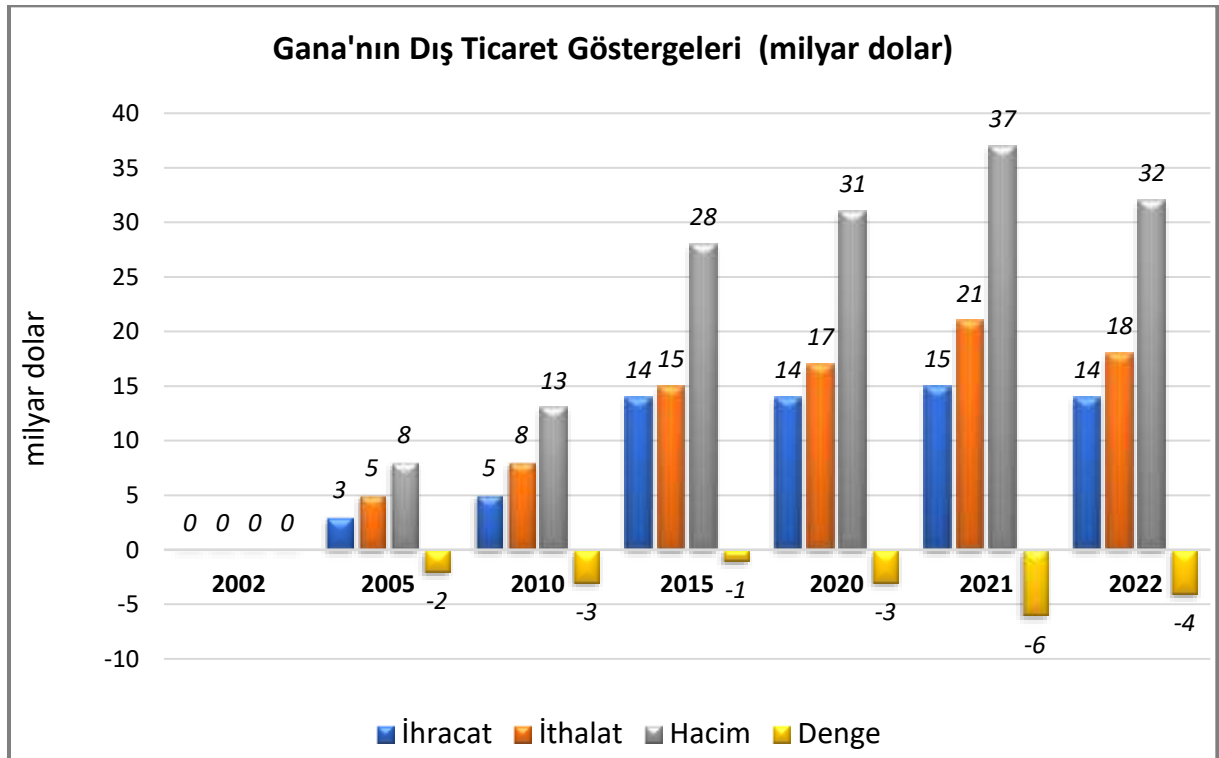
Gana'da tarım sektörü halen istihdamda en önemli rolü oynamaktadır. Tarım sektörünün istihdamdaki payı %40, sanayinin istihdamdaki payı %20, hizmetler sektörünün ise %40'dır. Gana'da işsizlik oranı resmi verilere göre %11'ler düzeyinde iken gerçekte daha yüksek oranlarda olduğu tahmin edilmektedir. Yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus 2000'li yılların başında toplam nüfusun %40'ını oluştururken bu oran son yıllarda %25'in altına düşmüştür.

3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Ülkenin Dış Ticareti

Gana'nın dış ticareti diğer bir çok Afrika ülkesinde olduğu gibi genel olarak büyük açık vermekte iken 2018 yılı itibariyle uzun yıllar ilk kez önemli fazlalık vermiştir, 2019 yılında ise fazlalık maksimum düzeyde gerçekleşmiştir. Gana'nın 2020, 2021 ve 2022 yıllarında ise dış ticareti açık vermeye devam etmiştir. 2022 yılı dış ticaret açığı 4 milyar dolardır.

Kaynak: ITC, Trademap, (Gana verileri).

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

Gana'da 1997 yılında petrol yatakları keşfedilmeye başlanmış olup, petrol yatakları ülkenin özellikle kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Gana'da şu an için toplam 2 milyar varilin üzerinde

petrol varlığı tespit edilmiş olup, günlük petrol üretiminin 200 bin varil civarında olduğu bildirilmektedir. Önümüzdeki dört yıl içerisinde de günlük petrol üretiminin 450 bin varilin üzerine çıkması beklenmektedir. Ülkede son yıllarda keşfedilen petrol rezervleriyle Afrika'da önemli bir petrol üreticisi konumuna gelebilecek olan Gana'nın 2023 yılı itibariyle Afrika'nın dördüncü büyük petrol üreticisi olması beklenmektedir. 2019 yılı itibariyle 5 milyar doların üzerine çıkan ve 2020 ve 2021 yıllarında 4 milyar doların üzerinde 2022 yılında da 5 milyar doların üzerinde gerçekleşen petrol ihracatının birkaç yıl içerisinde 9-10 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

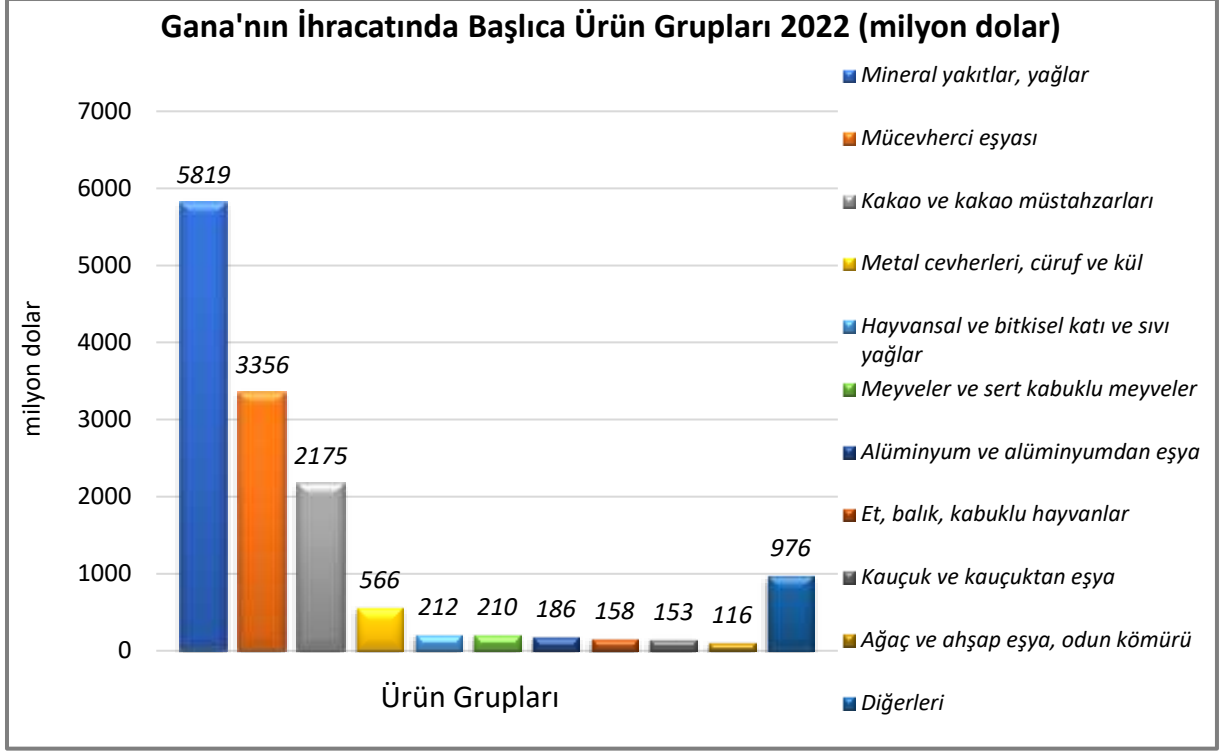
Gana'nın dış ticaret politikasının ana hedefi ürünlerinin uluslararası rekabet gücünü artırarak daha fazla ürün ihracatı gerçekleştirmektir. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu ECOWAS'ın tarifelerin azaltılması ve harmonizasyonu ile tarife dışı engellerin azaltılması yönündeki kararlarının Gana'nın dış ticaretine olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir.

Gana çok taraflı, bölgesel ve serbest ticaret anlaşmaları yönünde de önemli mesafeler katetmiştir. Avrupa Birliği ile 2007 yılında geçici ortaklık anlaşması imzalamış olan Gana, bu anlaşma sayesinde AB ile ticareti engelleyen faktörlerin önemli bir kısmını ortadan kaldırmış, Gana menşeli ürünlere ticari rekabet edilebilirlik konusunda önemli kazanımlar sağlamıştır.

İhracat

Gana'nın ihracatı büyük ölçüde Ham petrol ve petrol yağları, altın, kakao ve kakao ürünleri, kereste, madenler, su ürünleri ve sert kabuklu meyveler gibi belli başlı ürün ve ürün grubuna bağımlıdır. Bu bağımlılık, sözkonusu temel ürünlerin üretimlerindeki ve dünya fiyatlarındaki dalgalanmalara göre, ihracat gelirlerinin değişken olması sonucunu doğurmaktadır.

Uluslararası Ticaret Merkezinin(ITC) verilerine göre Gana'nın toplam ihracatı 2019 yılında 16,8 milyar dolara ulaşmış, 2020 yılı 14 milyar dolar, 2021 yılında 12,8 milyar dolar 2022 yılında ise 14,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olup, ihracatında en önemli kalemler petrol, altın, kakao ürünleri, manganez ve işlenmemiş alüminyumdur. Bu ürünlerin toplam ihracattaki payı %90'a yaklaşmaktadır.

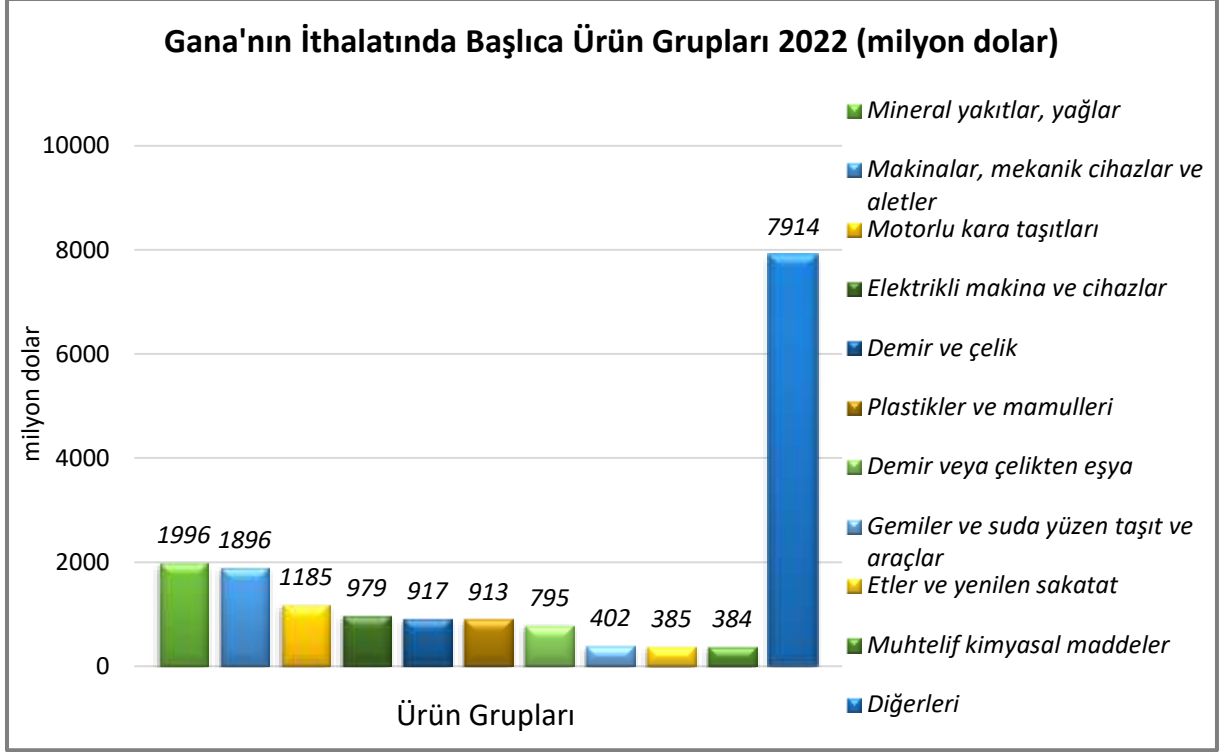
Kaynak: Trademap (Gana verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Ülkenin ithalat düzeyini özellikle iç talep ve imalat sanayi ürünlerinin uluslararası fiyatları belirlemektedir. Aynı zamanda kur politikalarının ve döviz rezervlerinin de ithalat üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Örneğin, 2000'li yılların başında Cedi'nin önemli ölçüde değer kazanması ile ithalat ciddi düşüş göstermiş, bu dönemden sonra ise ithalat talebi güçlü bir artış göstermiştir.

Petrol Gana'nın toplam ithalatında önemli bir yer tutmakta iken ülkede petrol bulunması ve üretime başlanması ve son yıllarda önemli ölçüde ihracatına başlanması nedeniyle ülkenin petrol ithalatı oldukça azalmıştır. 2022 yılı verilerine göre Gana'nın en önemli ithal kalemleri petrol yağları, demir çelik ürünleri, su taşıtları, beyaz et, ayakkabı, eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar ve zirai ilaçlardır.

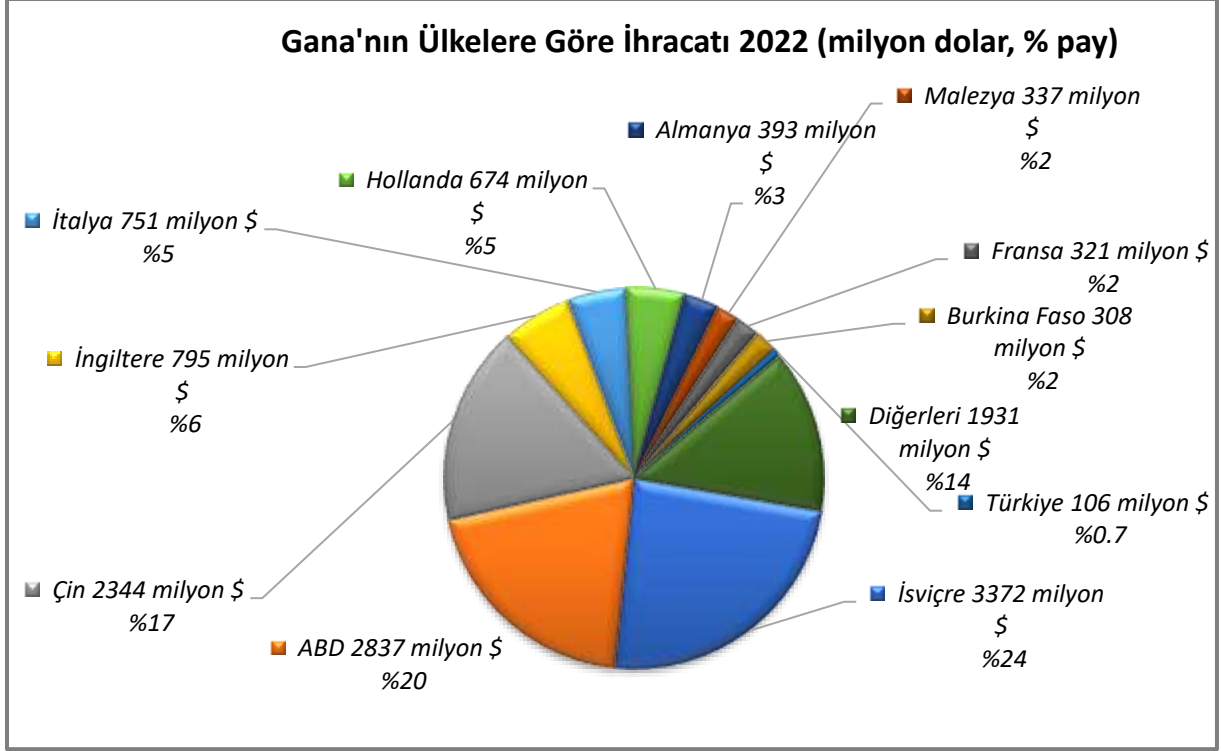
Kaynak: Trademap (Gana verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Gana'nın ihracat gerçekleştirdiği en önemli ülke İsviçre'dir. İsviçre'nin Gana'nın ihracatındaki ortalama payı 2022 yılının kesinleşmemiş verilerine göre yaklaşık %23'dür. İsviçre'yi ABD ve Çin takip etmektedir. Türkiye Gana'nın ihracatında yaklaşık %0,7'lik payı ile 17. sırada yer almaktadır.

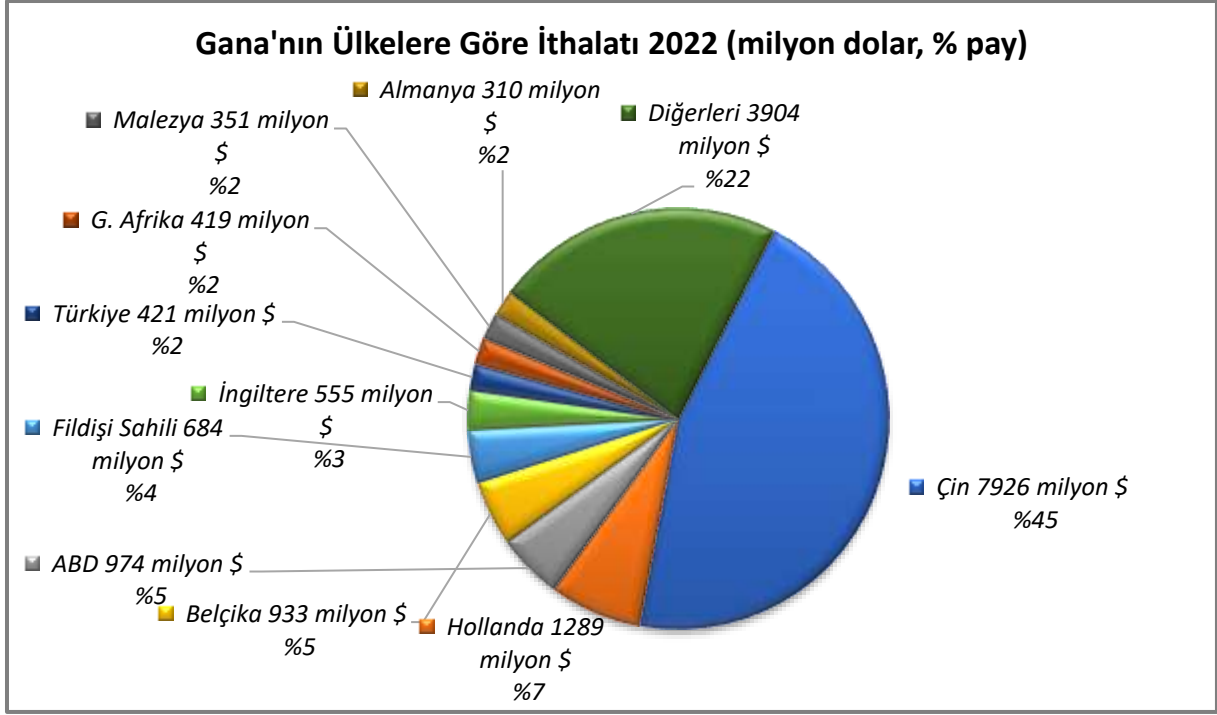

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Gana'nın ithalat gerçekleştirdiği en önemli ülke Çin'dir. Çin'in Gana'nın ithalatındaki payı 2022 yılında %40'ın üzerindedir. Çin'i Hollanda, ABD ve Belçika takip etmektedir. Türkiye Gana'nın ithalatında %2,4'lik payı ile 7. sırada yer almaktadır.

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Gana'da doğrudan yabancı yatırımlar sürekli artış göstermektedir. Batı Afrika'da Nijerya ile birlikte en fazla yabancı yatırım çeken ülke Gana'dır. 2000 yılında 166 milyon dolar olan doğrudan yabancı yatırımlar 2015 yılında 3,6 milyar dolar ile maksimum düzeyde gerçekleşmiş, 2021 yılında 2,6 milyar dolar, 2022 yılında ise 1,6 olmuştur. Gana'da yabancı yatırımlar özellikle madenler ve enerji sektöründe yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda petrole yönelik yatırımlar önemli ölçüde artmıştır. İngiltere Gana'da yabancı yatırımı bulunan en önemli ülkedir. Yabancı yatırımlar konusunda İngiltere'den sonra ABD ikinci önemli ülkedir. Gana'da yabancı yatırımların yıllar itibariyle gelişimi ve ileriye dönük tahminler aşağıda verilmektedir.

Ülke Dışından Gelen ve Ülke Dışına Giden Doğrudan Yatırımlar

	2021	2022*	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	2 612,80	1 612,00	1 773,00	2 110,00	2 448,00	2 742,00	3 125,00
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	3,28	2,20	2,30	2,50	2,60	2,70	2,80
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-198,90	-139,20	-135,10	-132,40	-131,00	-129,70	-128,40

(*) Tahmini Veriler

Kaynak: EIU

Yatırım Koşulları

Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi Gana'nın ekonomik kalkınma programlarında önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Yabancı sermayenin ülkeye çekilmesinde Dünya Bankası yardımlarıyla kurulan Gana Yatırım Danışma Komitesi önemli rol oynamaktadır. Komitede çok uluslu ve yerli firmalar yanında IMF, Dünya Bankası ve BM gözlemcileri de bulunmaktadır. Komitenin ana amacı, yabancı sermayenin yatırım yapacağı ortamın oluşturulması için hükümet politikalarının belirlenmesine yardımcı olmaktır. Gana 1990'lı yılların başında özelleştirme programına başlamış olup, 350 kamu işletmesinin yaklaşık 300'ü özelleştirilmiştir. Bu firmaların çoğu yabancı firmalarca satın alınmıştır.

Yabancı sermaye için yasal yapıyı oluşturmak amacıyla Gana Yatırım Geliştirme Merkezi Yasası 1994 yılında çıkarılmıştır. Yasa doğrudan yabancı yatırımlar yanında sermaye piyasasındaki portföy yatırımlarını da düzenlemektedir. Yasada küçük ölçekli ticaret, taksit işletmeciliği, bahis ve şans oyunları, güzellik salonu ve berberlik gibi işler Ganalıların iştegal alanındaki meslekler olarak belirtilmektedir. Gana Yatırım Geliştirme Merkezi (www.gipc.org.gh) yatırımları kaydettiği gibi yatırımcılar için gerekli bilgileri de sağlamaktadır.

Gana'da iş kurmak uzun bir zaman almakta ve beş devlet kuruluşundaki işlemlerin tamamlanmasına ihtiyaç göstermektedir. Dünya Bankası raporlarına göre Gana'da iş kurulması için 85 günlük bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancıların yerli yatırımcılara göre farklı uygulamaya tabi oldukları sektörler emlak, bankacılık, menkul kıymetler ve su ürünleri sektörleridir. Gana'da yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılar, 478 sayılı Gana Yatırımları Teşvik Merkezi Kanunu hükümlerine göre Gana Yatırımları Teşvik Merkezine kayıt olmalıdırlar. Minimum miktarda sermaye transfer edildiği zaman kayıt işlemi sonuçlanmaktadır.

Gana'da yabancı yatırımcıları şirket kurarken ilgili kurum ve kuruluşlarda belge düzenleme, izin alma ve alınan izinin süresinin uzatılması konusunda ücretler her yıl değişmektedir. Bu nedenle, konu hakkındaki güncel bilgilerin ve şirket kurmaya ilişkin maliyetlerin Gana Yatırımları Teşvik Merkezinin www.gipcghana.com web sayfasından en son haliyle elde edilmesi mümkündür.

Maden ve madencilik alanındaki yabancı sermayeyi ise 1994 tarih ve 475 sayılı Maden ve Madencilik Yasası düzenlemektedir. Petrol Yasası (PNDCL 84) ise petrol çıkarılması üretilmesi ve ticaretini düzenlemektedir.

Gana'da serbest kur rejimi uygulanmaktadır. Nasıl kazanıldığı belgelenebilen fonların transferlerinde ve dövize dönüştürülmesinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Gana para birimi cedi, dolar ve avro'yla kolayca değiştirilebilmektedir. Yatırımlara ilişkin yasa, yatırımlardan kaynaklanan kar payı ve net karın, borç ödemelerinin, teknoloji transferinden kaynaklanan ücretlerin, işletmenin satışından doğan gelirlerin ve yatırımdan sağlanan faizlerin döviz ile transferine müsaade etmektedir.

Yabancı yatırımlar yasası, diğer yollar ile çözülemeyen anlaşmazlıklar konusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Yasası Komisyonu kurallarına dayalı tahkim veya ülkeler arasındaki karşılıklı anlaşmalara atıfta bulunmaktadır. Yabancı yargı kararlarının Gana'da tanınması karşılıklılık esasına dayalıdır. Gana anlaşmazlıkların çözümü konusunda Newyork Konvansiyonunu imzalamıştır.

Gana'da fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Gana Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü'nün (WIPO) üyesidir. WTO TRIPS anlaşmasını uygulamak için adımlar atılmakta olup, Gana parlamentosu kopyalama yasası hariç tüm TRIPS düzenlemelerini kabul etmiştir.

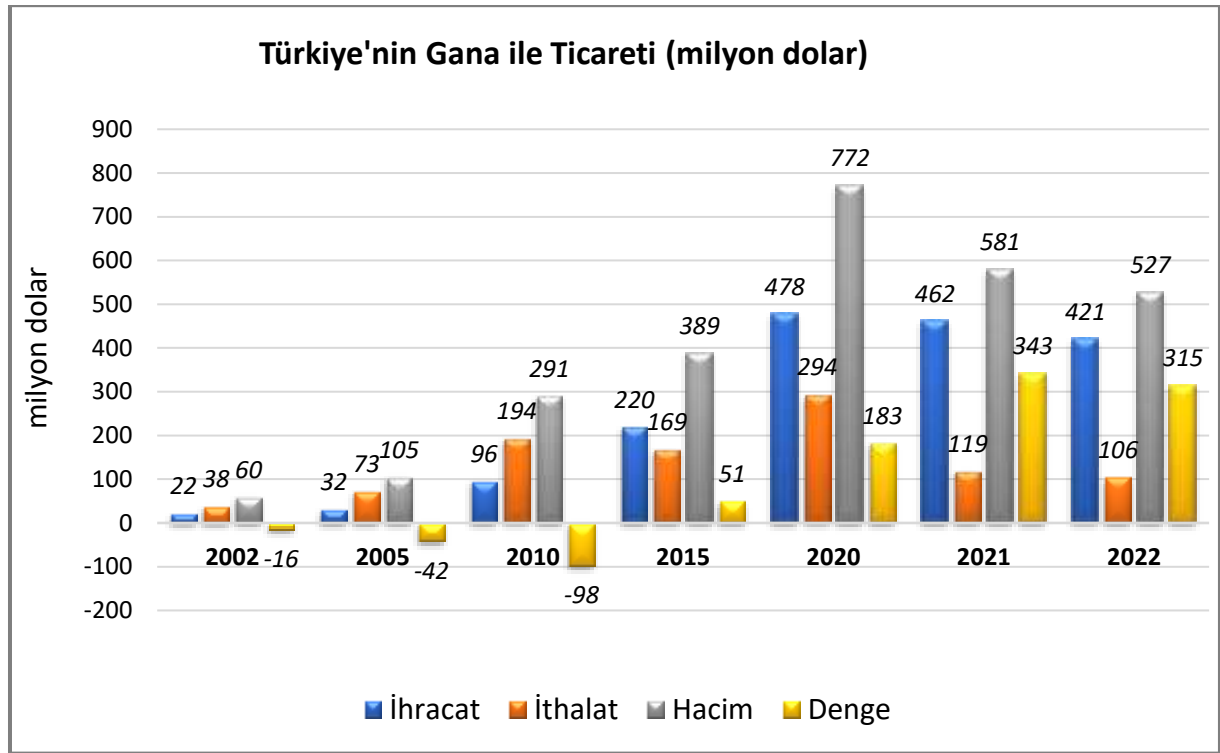
Bankacılık sektörü küçük ölçeklidir. Ülkede 18 banka içerisinde en büyük banka olan Gana Ticaret Bankasının net yaklaşık değeri 50 milyon \$'dır. Gana Borsası gelişen piyasalar içerisinde en iyi performans gösterenler içerisinde mütala edilmektedir.

Ülkede üç adet serbest bölge bulunmakta olup, bunlar Accra, Mpitsin ve Ashiem'de yer almaktadır. Üç serbest bölge de 1996 yılında kurulmuştur. Tema ve Takoradi limanları ile Kotoka Uluslararası Havalimanı ve bu alanlarla bağlantılı yerler serbest bölgeler içerisindedir. Serbest bölgede faaliyet gösterebilmek için firmaların ürünlerinin %70'ini ihraç etmesi gerekmektedir. Serbest bölgede çalışan firmaların 10 yıllık kurumlar vergisi muafiyeti ve ithalatta 0 gümrük vergisi avantajı bulunmaktadır.

5. TÜRKİYE ile TİCARET

2. Genel Durum

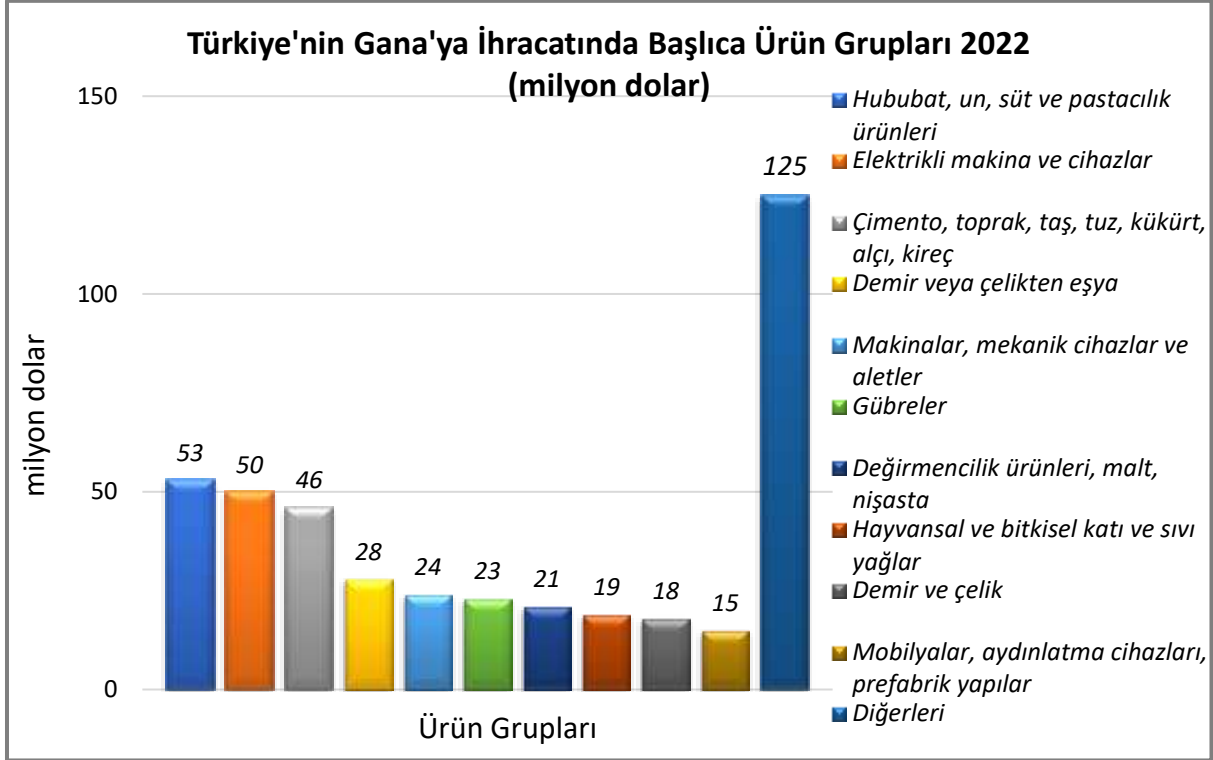
Türkiye ile Gana arasındaki dış ticarete ilişkin istatistiki veriler aşağıda yer almaktadır. 2010 yılı itibarıyla 96,5 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımıza karşılık 194,4 milyon dolarlık ithalatımız söz konusu iken 2020 yılında ihracatımız 478 milyon dolar, ithalatımız ise 294 milyon dolarla maksimum düzeylerde gerçekleşmiş, 2021 yılı verilerine göre ise ihracatımız 462 milyon dolar ithalatımız ise 119 milyon dolar 2022 yılında ise 421 milyon dolarlık ihracatımıza karşılık 105 milyon dolarlık ithalatımız söz konusudur. Gana ile olan dış ticaretimiz 2010 yılı öncesi 2007 ve 2008 yılları dışında genel olarak ülkemiz aleyhine açık vermiş 2014 yılından sonra ise sürekli ülkemiz lehine fazla vermiştir. Önümüzdeki yıllarda Gana ile dış ticaretimizin artış göstermesi beklenmektedir.

Kaynak: ITC Trademap (Türkiye verileri)

Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler

2022 yılında ülkemizden Gana'ya 400'ün üzerinde farklı ürünün ihracatı gerçekleştirilmiştir. İhracatımızda önem taşıyan başlıca ürünler makarna, çimento, izole edilmiş kablo ve teller, kimyasal gübreler ile undur.

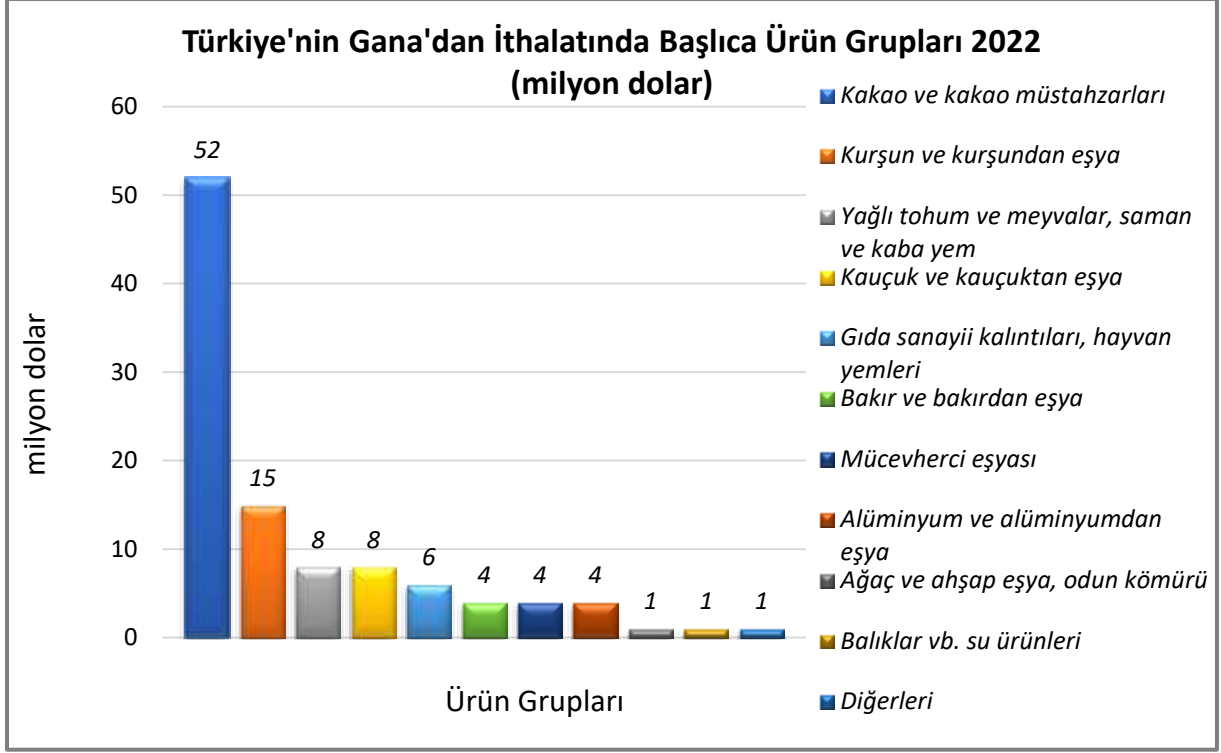

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Türkiye'nin Gana'dan İthalatında Başlıca Ürünler

2022 yılı itibariyle ülkemiz Gana'dan dörtü bazda 40 civarında ürün ithal etmiştir. İthalatımızda en önemli ürünler kakao ve kakao ürünleri, işlenmemiş kurşun, soya, küspe ve altındır. Bu ürünlerin ithalatı Gana'dan olan ithalatımızın %90'dan fazlasını oluşturmaktadır.

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

EKLER:***EK-1: Gana'nın İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)***

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (%, 2021- 2022)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			14 151 253	15 394 262	14 169 361	100	-8
1.	2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	3 021 526	4 023 197	5 591 254	39,5	39
2.	7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	5 933 462	5 286 205	3 316 422	23,4	-37,3
3.	1801	Kakao dane ve kırıkları (ham/kavrulmuş, bütün/kırık)	1 457 748	1 800 354	1 307 822	9,2	-27,4
4.	2602	Manganez cevherleri ve konsantreleri	260 860	355 252	513 949	3,6	44,7
5.	1803	Kakao hamuru	430 994	500 564	441 395	3,1	-11,8
6.	1804	Kakao yağı	324 340	343 471	276 600	2	-19,5
7.	7601	İşlenmemiş alüminyum	72 305	106 585	170 304	1,2	59,8
8.	1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülasa ve suları	137 606	136 230	158 165	1,1	16,1
9.	4001	Tabii kauçuk, balata, güta-perka, guayül, çikil (chicle) vb. tabii sakızlar	99 006	145 955	152 036	1,1	4,2
10.	1805	Kakao tozu (ilave şeker/diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen)	103 523	131 850	119 635	0,8	-9,3
11.	1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	112 735	119 588	117 075	0,8	-2,1
12.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	88 432	75 769	115 952	0,8	53
13.	6907	Cilasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	56 918	76 654	106 715	0,8	39,2
14.	7404	Bakır döküntü ve hurdaları	41 679	83 098	99 790	0,7	20,1
15.	804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	82 216	96 057	75 922	0,5	-21

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

EK-2: Gana'nın İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (%, 2021- 2022)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			16 875 942	21 408 535	17 766 783	100	-17
1.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	755 565	1 161 793	1 842 934	10,4	58,6
2.	7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişlik ≥600 mm (kaplanmış)	272 670	421 704	399 114	2,2	-5,4
3.	8905	Fener, yangın söndürme, tarak gemileri, yüzer vinçler vb; yüzer havuzlar; yüzer-dalabilen sondaj ve üretim platformları	132 713	80 902	322 831	1,8	299
4.	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	275 521	436 957	303 134	1,7	-30,6
5.	6402	Dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar	218 153	270 677	273 975	1,5	1,2
6.	8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	289 645	483 672	267 332	1,5	-44,7
7.	3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	236 802	257 415	260 197	1,5	1,1
8.	8703	Otomobiller	498 087	638 300	257 447	1,4	-59,7
9.	8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb	209 547	316 933	235 727	1,3	-25,6
10.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	153 644	202 363	231 043	1,3	14,2
11.	1001	Buğday ve mahlut	185 835	246 154	204 663	1,2	-16,9
12.	1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	211 039	339 959	202 212	1,1	-40,5
13.	8431	İş ve Maden Makinelerinin aksam ve parçaları	171 520	168 100	199 388	1,1	18,6
14.	8714	87.11 ila 87.13 Pozisyonlarındaki taşıtların aksam, parça ve aksesuarı	148 532	169 695	188 982	1,1	11,4
15.	4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	187 967	202 923	184 968	1	-8,8

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

EK-3: Gana'nın Ülkelere Göre İhracatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (% 2021-2022)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		14 151 253	15 394 262	14 169 361	100	-8
1.	İsviçre	3 079 567	2 451 622	3 372 088	23,8	37,5
2.	ABD	759 937	1 778 609	2 836 769	20	59,5
3.	Çin	1 774 499	1 466 777	2 344 008	16,5	59,8
4.	İngiltere	207 802	182 407	795 209	5,6	336
5.	İtalya	163 137	340 051	750 851	5,3	120,8
6.	Hollanda	759 732	737 413	674 341	4,8	-8,6
7.	Almanya	341 880	337 579	392 553	2,8	16,3
8.	Malezya	204 733	465 615	337 176	2,4	-27,6
9.	Fransa	346 993	324 538	321 414	2,3	- 1
10.	Burkina Faso	264 260	276 728	307 945	2,2	11,3
11.	Belçika	235 478	281 448	268 166	1,9	-4,7
12.	İspanya	203 311	295 798	244 683	1,7	-17,3
13.	Fildişi Sahili	159 471	222 033	174 027	1,2	-21,6
14.	Japonya	131 311	132 249	149 244	1,1	12,9
15.	G. Afrika	473 478	546 520	124 962	0,9	-77,1
...
17.	Türkiye	294 085	119 283	106 047	0,7	-11,1

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

EK-4: Gana'nın Ülkelere Göre İthalatı (bin dolar)

Sıra	Ülke	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (% 2021-2022)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		16 875 942	21 408 535	17 766 783	100	-17
1.	Çin	6 756 191	8 104 178	7 926 011	44,6	-2,2
2.	Hollanda	876 488	1 050 413	1 289 009	7,3	22,7
3.	ABD	828 772	957 437	974 497	5,5	1,8
4.	Belçika	375 191	685 698	932 842	5,3	36
5.	Fildişi Sahili	236 236	318 371	683 892	3,8	114,8
6.	İngiltere	396 372	551 974	554 669	3,1	0,5
7.	Türkiye	477 530	461 851	421 254	2,4	-8,8
8.	G. Afrika	348 649	415 185	419 404	2,4	1
9.	Malezya	299 473	570 308	351 242	2	-38,4
10.	Almanya	297 510	424 587	310 090	1,7	- 27
11.	Brezilya	198 414	318 835	296 358	1,7	- 7
12.	İspanya	310 790	291 348	294 974	1,7	1,2
13.	İtalya	241 235	282 873	250 823	1,4	-11,3
14.	Fransa	250 638	241 415	245 487	1,4	1,7
15.	Kanada	209 382	297 888	228 784	1,3	-23,2

Kaynak: Trademap (Gana verileri)

Ek-5: Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (%, 2021- 2022)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			477 530	461 851	421 254	100	-8,8
1.	1902	Makarnalar ve kuskus	41 776	55 809	52 026	12,4	-6,8
2.	2523	Çimento	119 445	62 153	34 980	8,3	-43,7
3.	8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	17 799	22 193	27 287	6,5	23
4.	3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	8 537	0	22 931	5,4	0
5.	1101	Buğday unu	18 644	23 424	19 324	4,6	-17,5
6.	1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	8 244	6 387	18 045	4,3	182,5
7.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	8 025	16 331	17 332	4,1	6,1
8.	1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktoz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	5 939	8 065	8 767	2,1	8,7
9.	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	3 226	8 091	8 233	2	1,8
10.	7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	31 069	28 180	8 125	1,9	-71,2
11.	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	4 308	8 259	7 823	1,9	-5,3
12.	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	10 843	6 520	7 231	1,7	10,9
13.	2520	Alçı taşı, anhidrit ve alçılar	7 899	9 873	6 819	1,6	-30,9
14.	7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	12 937	1 464	5 439	1,3	271,5
15.	8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	1 887	4 402	5 433	1,3	23,4

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

Ek-6: Türkiye'nin Gana'dan ithalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER	2020	2021	2022	Pay (% 2022)	Değişim (%, 2021- 2022)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			477 530	461 851	421 254	100	-8,8
1.	1902	Makarnalar ve kuskus	41 776	55 809	52 026	12,4	-6,8
2.	2523	Çimento	119 445	62 153	34 980	8,3	-43,7
3.	8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	17 799	22 193	27 287	6,5	23
4.	3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	8 537	0	22 931	5,4	0
5.	1101	Buğday unu	18 644	23 424	19 324	4,6	-17,5
6.	1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	8 244	6 387	18 045	4,3	182,5
7.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	8 025	16 331	17 332	4,1	6,1
8.	1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktoz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	5 939	8 065	8 767	2,1	8,7
9.	207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	3 226	8 091	8 233	2	1,8
10.	7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	31 069	28 180	8 125	1,9	-71,2
11.	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	4 308	8 259	7 823	1,9	-5,3
12.	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	10 843	6 520	7 231	1,7	10,9
13.	2520	Alçı taşı, anhidrit ve alçılar	7 899	9 873	6 819	1,6	-30,9
14.	7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	12 937	1 464	5 439	1,3	271,5
15.	8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	1 887	4 402	5 433	1,3	23,4

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)